

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA PRILOGA PONEDELJSKE IZDAJE »JUTRA«

ŠT. 2.

V LJUBLJANI, 11. JANUARJA 1936.

KNJIGA 19

P. ZMITEK

»STARKA« (14. VII. 1922)

JETIKA V ČLOVEŠKI ZGODOVINI

DR. TOMAZ FURLAN

N A D A L J E V A N J E

Zibelka kulturnega človeka so bogate in rodovitne doline rek Nila, Evfrata in Tigrisa. Zadnji dve reki sta takrat še imeli ločen izliv v morje. Ob njihovih bregovih so našli ostanke mest in templjev, dosedaj najstarejših poznanih človeških kultur iz 6. ali 7. tisočletja pr. Kr. Razumljivo je, da je od teh mest, ki so jih izgradili Sumerijci, ostalo le malo sledov ter da v teh skromnih ostankih ni pričakovati sledov tuberkuloze. Enako je pri Babiloncih z eno samo dvomljivo izjemo, ki jo zaradi splošne zanimivosti dobesedno navajamo. Okoli l. 2.100 pr. Kr. je vladal mezopotamskim ravninam mogočni postavodajalec babilonski kralj Hamurabi. V njegovih naredbah je opisanih mnogo bolezni zaradi zdravniških prejemkov, ki so bili zakonsko določeni. Le škoda, da omenjenih bolezni ni mogoče prepoznati. Pri zakonih o ločitvi zakonske zveze pa beremo tole mesto: »Če mož vzame ženo in to ženo napade bolezen, pa hoče on vzeti drugo ženo — naj jo vzame. Svoje žene pa, ki jo je napadla bolezen, ne sme zapoditi. V njegovi hiši bo stanovala in vzdrževal jo bo, dokler bo živel. Ako pa ta žena noče stanovati v hiši svojega moža, ji mora dati vso doto, ki jo je prinesla iz očetove hiše, potem pa naj gre«. Vsi raziskovalci so si edini v tem, da je ta bolezen mogla biti le tuberkuloza. Morala je to biti daljša in vsakdanja bolezen, morala pa je tudi ta bolezen po svojem značaju ločitev zakona na eni strani dovoljevati, na drugi strani pa tudi zahtevati. To je pa v resnici mogoče samo pri tuberkulozi. Za gobe (lepra) so veljali popolnoma drugi predpisi.

Vse drugače pa stojimo v dolini Nila. Ogromna in vzvišena stavba egipčanske kulture leži pred nami ohranjena do poslednjih potankosti v kamnitih templjih in v mumijah. Ako je bila v Egiptu tuberkuloza, jo moramo najti v tako bogatih ostankih egipčanske kulture. Moramo jo tudi najti v številnih pisмениh ostankih — papirusih. Kar se teh slednjih tiče, jo najdemo vedno v takih opisih, da moremo le z večjo ali manjšo verjetnostjo sklepati na naš predmet. Nezmotno pa je

dokazana v številnih mumijah, ki so bile točno znanstveno — celo mikroskopsko — preiskane. Celo bacile so iskali v ostankih tuberkuloznih abscesov. Razumljivo brez uspeha, saj tudi dandanašnji težko zasledimo te bacile v abscesih samo s pomočjo mikroskopa. Zopet je kostna tuberkuloza, ki nas rešuje. Kajti drobovje s pljuči vred je bilo odstranjeno. Dobljeno je bilo mnogo tuberkuloze v hrbtnici s karakterističnimi grbami, nadalje je bila dobljena tudi tuberkuloza vseh ostalih kosti z gnojnimi kanali in abscesi.

Pri Judih imamo tudi dokaze za obstoj goveje tuberkuloze v pradavnih časih. Po sv. pismu je bila ona živina, ki je imela rane na pljuči, nečista in je zato ni bilo dovoljeno uživati. Za čudo pa je veljala kot užitna ona živina, ki je imela oteklino v pljuči oziroma priraščena pljuča, kar so seveda prav tako znaki jetike kot pa rane na pljuči.

Prva knjiga o tuberkulozi je bila napisana v Indiji pribl. v 10. stoletju pr. Kr. Prav tako imamo v Indiji prve evgenične zapovedi. Po neki knjigi iz 16. stol. pr. Kr. (stoletja niso povsem sigurna), je bilo Brahmanu prepovedano poročiti deklico iz jetične rodbine. Zdi se, da tudi danes nismo daleč od teh 3.000 let starih zapovedi.

Ko so prišli Grki po morju v Egipt, so morali tamkaj dobiti jetiko, seveda če je niso že s seboj prinesli. Največji zdravnik starega veka, Grk Hippokrates, je podal tako znanje naše bolezni in njenega zdravljenja, da ga pozno v srednji vek niso mogli prekositi. Ko so Rimljani v 6. stol. pr. Kr. prišli v svojo novo domovino na Apeninskem polotoku, so tamkaj naleteli že na visoko-kulturne Grke, ki so imeli v Italiji svojo največjo kolonijo, nazvano Velika Grška. Poleg kulture so Latini dobili od Grkov tudi tuberkulozo in jo potem razširjali po svojem imperiju, ki je obsegal ves tedaj znani svet. Razširjenje se je držalo točno rimskih državnih mej, tako da nekateri znanstveniki smatrajo manjšo umrljivost za tuberkulozo v Irski kot posledico dejstva, da niso bili nikdar od Rimljanov anektirani. Razumljivo je, da imamo tudi

v rimski literaturi mnogo pisanih sledov o poznanju tuberkuloze.

Ves srednji vek lahko izpustimo, ker ne bi vedeli povedati kaj več kot moremo reči o stanju tuberkuloze n. pr. za časa vladanja XX. dinastije v Egiptu. Prava epidemiologija jetike začenja šele v 18. stoletju. Tedaj se množijo zapiski o smrtnih vzrokih v mrtvaških knjigah in med njimi jetika na prvem mestu. Posebno Anglija nam v tem oziru kot najstarejša kulturna dežela na zapadu daje obilo porabljivega gradiva. Skrbni medicinski zgodovinarji so nam podali jako verjetno sliko iz 18. in 19. stoletja. Zopet je v ospredju val bolezni, ki raste od pribl. sredine 18. stol. torej od l. 1750 pa do svojega viška okoli l. 1830, nato zopet pada, se izgublja, a se nikdar ne izgubi popolnoma. S tem je odkrit tip tuberkulozne epidemije, ki valovi skozi celo stoletje z razliko n. pr. s kugo, ki potrebuje za to le nekaj let, da doseže svoj višek in svoj konec, ki se pojavi iz popolnega zatíjšja, izbruhne do nezaslišanih višin in zopet premine v popolno tihoto. Ista slika se ponavlja pri nemški, danski, švedski epidemiji. Razlike so podane le v časovni zakasnitvi in v formaciji vala. Pri nekaterih je val daljši, zato nižji, pri drugih krajši pa višji, vendar je pri vsaki raztegnjen preko celega stoletja. Nemški vrhunec je dosežen okoli l. 1890., zatem padanje do neke najnižje točke in nato zopet — dvig? Nel — tukaj pa začenja posegati človeška roka — sledi zopet padec. Ako primerjamo obe skrajni točki, n. pr. na Angleškem okoli l. 1830 v Londonu z umrljivostjo preko 100 na 10.000 preb., ali Finska z umrljivostjo 120, na 10.000 (pred vojno Zagreb 70, Kranjska 40) in z umrljivostjo na Danskem, kjer imajo borbo s tuberkulozo najmodernejšo izpeljano in najbogatejšo založeno z denarjem, ki je znašala za leto 1934 samo 4.5 mrtvih na 10.000, potem lahko veselo vzklíkamo: bliža se čas, ko bomo poznali jetiko le še iz zgodovine. Najstarejša človeška bolezen roma v zgodovinski arhiv, kjer ima že svoje mesto pripravljeno poleg kuge, kolere, tifusa, črnih koz, poleg tropskih bolezni, kjer se že pripravlja mesto za malarijo, sifilis, skratka za vse nalezljive bolezni.

Ali je to samo optimističen privid? 4.5 na 10.000 je suha objektivna ugotovitev. Do ničle je morda še dolga pot, morda pa celo krajša kot si mi mislimo.

Zelo je verjetno, da končnica v tej igri ne bo težka. Skoraj že lahko pijemo na gotovo zmago v stvari, o kateri smo še včeraj mislili, da je človeštvu neizbežna usoda. Zmagonosni koraki razumnega človeka postajajo vse večji, sigurnejši in hitrejši. Nobena stvar ga ne zadržuje več. Ena sama opasnost mu preti, se veča in razrašča v hudournen oblak — človek sam. Vsi ga poznamo, vsi se ga bojimo, nihče ga ne zna ukrotiti, Vojske reši nas o Gospod!

Morda še besedo o naši državi. Z umrljivostjo smo po uradni statistiki nekje med 30 in 40 na 10.000. Za različne pokrajine bodo gotovo različne številke, vendar še povsod mnogo previsoke. Lahko bi bile nižje! Pri nas v Sloveniji val že pada, drugod se dviguje. Skoraj nikogar ni, ki bi ga zajezil. Nekateri mislijo, da se ga da z besedami ureči, pa jim bo pod nogami ušel naprej. Samo trden jez bo pomagal, velik in močan jez in ničesar drugega.

V vseh kulturnih državah je danes borba s tuberkulozo nacionalna zadeva in nacionalen ponos. Narodi tekmujejo, kdo bo prej dosegel cilj, ki smo ga imeli vsa tisočletja za nedosegljivega. Danci so že dospeli do znamke 4.5, Angleži so pri 6, Nemci pri 8.8, Italijani pri 12, Madžari pri 18, Jugoslovani pri 30. Številke same vpijejo dovolj glasno. Daleč smo še, toda kljub temu sem uverjen, da na cilj ne dospemo zadnji, kar smo zamudili, bomo dohiteli s podvojeno hitrostjo. Številke za Slovenijo so mnogo nižje kot za ostalo državo, pa vendar še ne tako nizke, da bi se mogli ponašati pred ostalo Evropo.

K. v. Nidda: RIBNIK JE ZAMRZNIL
(lesorez)

NAJSTARŠA ABESINIJA

V Svetem pismu čitamo o deželi Kuš in njenih prebivalcih Kušitih. Njih praoče Kuš je bil po Genezi Nimrodov oče, oče prvega lovca, ki je iz Libije potoval v Mezopotamijo in postal prednik mnogih ljudstev. V resnici pripadajo Kušiti (pri starih Egipčanih Kavši ali Koši) zamorskim rodovom, ki so od konca 4. tisočletja pred našim štetjem iz Sudana naselili gornjo, nubijsko Nilsko dolino in do-

staroegiptskem času so bili naseljeni kot kmetovalci posebno v Spodnji Nubiji, v ozemlju Nilovih brzic, in Egipčani so jih zelo cenili kot pomožne čete zavoljo njihove bojevitosti in spretnosti v roko-
vanju loka.

Med nje so spadali tudi etiopski Menziuji (Mazojci) — beseda pomeni »tuja ljudstva« — ki so dobili pozneje naziv bedžajskih ljudstev in so bili naseljeni v severni in severnovzhodni Abesiniji, kjer

Splošno znana je bitka pri Adui (1896), manj znano pa je, da so Abesinci že l. 1887. premagali italijanske čete pod poveljstvom De Cristoforin, kakor kaže ta stara slika.

line abesinskih Nilovih pritokov. Ze zgodaj so se tu pomešali s hamitskimi in semitskimi kočarskimi rodovi. Ozemlje z glavnim mestom Napato je bilo podrejeno egiptskemu kraljestvu, bilo pa je pogostoma tudi samostojno pod lastnimi kralji. V času Srednje egiptске države (okrog l. 2000. pr. n. št.) so njih ime raztegnili na vso Nubijo, pozneje so Grki prenesli nanje mitološko ime Etiopcev. So predniki današnjih Nubičev in dela današnjih Abesincev, posebno ob tako zvanem Modrem Nilu in Atbaru, ki se iztekata oba iz Tanaškega jezera. V

je potem nastalo aksumitsko kraljestvo. Ti veljajo obenem za prednike številnih hamitskih rodov, ki jih nahajamo danes na jugu abesinske visoke planote pomešane z zamorci.

Egiptski viri nam imenujejo še druge staroabesinske etnološke skupine, Juntije, Puntije in Geeze. Hamitske Juntije nam je iskati v Nubiji in vzhodno od nje v tako zvanem Arabskem puščavnem gorju ob Rdečem morju. Puntiji so prebivalci dežele Punt ob somalski obali, ime te dežele pa je veljalo obenem za označbo vsega vzhodnoafriškega primorja do

Sambezijska. O izviru in plemenu Puntijev ne vemo povedati nič določenega, stare egiptске slike jih upodabljajo z rdečkasto rjavo kožno barvo kakor Egipčane same.

Dežela Punt je pravilna in čudežna dežela predzgodovinske stare dobe. Egipčani jo imenujejo tudi »Deželo kadila« ali »Deželo bogov«. Ž njo so imeli po Rdečem morju živahne stike. Toda ne samo kadila, ki so ga Egipčani potrebovali za svojo vsakdanjo službo božjo, temveč tudi zaklade vseh vrst so dobivali od tod: zlato, baker, slonovino; ebenovino, kože leopardov, dragulje in poldragulje, okrasne ptice, noje, opice, sužnje in les, ki je bil Egipčanom za gradbena dela tako potreben in ga sami niso imeli dosti. Velik pomen je imel tudi uvoz smol iz Punta in južne Arabije (Hadramavta). Te smole so Egipčani potrebovali za mumificiranje trupel. Tudi pritlikavci, ki so jih potrebovali za verske osebe in obhode, so Egipčani dobivali iz Punta. To so bili pač srednjoafriški Pigmejci. Punt je dajal tudi srebro in cin, ki so ga uporabljali za pripravo bronu. Bržkone je Punt dobival ti dve kovini iz Indije, dočim je prihajalo železo, ki so ga uporabljali v najzgodnejši dobi, ko ga še niso znali tlditi, za okrasne železne krogljce, iz Sudana in Abesinije.

Med tem ko so Puntijci obljubljali vzhodno in južnovzhodno Abesinijo, so vdrli v pravo abesinsko visoko planoto (današnje Amharo) semitski Arabci, zgoraj navedeni Geezi. Postali so vladaoče pleme in so dosti pozneje ustanovili

aksumitsko kraljestvo, tako imenovano po znamenitem svetem mestu Aksumu. Tod je prihajalo od konca 4. stol. po n. št. krščanstvo v deželo, obenem se je razširila grška označba Etiopija kot ime za vso deželo. (Ime Abesinija iz arabskega »Habeša« je razmeroma mlado, šele v 17. stol. se je uveljavilo).

V predkrščanskih vekih je bila Abesinija s svojimi ljudstvi skoraj izključno pod vplivom staroegiptске kulture. To velja tudi za vero. Kadar so v Zgornjem Egiptu začasno nastopali vladarji ali vazali etiopskega porekla, so gradili svetišča in grobove popolnoma v egiptskem slogu in so služili bogovom tudi na popolnoma egiptski način. Nasprotno pa je tudi abesinsko-nubijski kulturni krog v pradavnini prispeval svoj del k nastanku egiptске kulture in njenega mita. Set, Seteh, Suteh, glavni bog Zgornjega Egipta je na primer prastar etiopski bog groma in bliska, ki je stopil z visokih gora Abesinije in vulkanov Ugande k izviru Nila, dalje skozi Sudano in Nubijo do egiptskih kraljevih mest in piramid ter zahteval, da ga po božje časte, kar se je tudi zgodilo. Kakor je v Ozirisovem mitu nastopal kot večni nasprotnik sončnega boga Hora, tako je kot princip razdiranja in zla z egiptskimi miti, obredi in misteriji prepotoval vse mitologije Male Azije in Sredozemlja in doprinesel svoj del k zgradbi tedanjega in če hočemo tudi današnjega verskega svetovnega nazora ter pravne uredbe, sveta.

Po dr. P. Therstappenu—kj

MED NOSEČNOSTJO

Ženska, ki se čuti mater, ne sme zapasti v lenobo. Telesno gibanje je med nosečnostjo nad vse potrebno. Nadaljevanje vsakdanjih opravil absolutno nič ne škoduje—seveda pa ne smejo biti pretežka. A nad vse potreben je vsakdanji, vsaj enourni sprehod, če ga vreme vsaj malo dopušča. Hoja naj bo pri tem počasna in enakomerna, sprehod pa naj bo usmerjen v čisti, neprašni zrak. Nosečnica naj se skakanja, plesanja, kolesarenja, hitre hoje po stopnicah, napornih tur, melanja žoge in podobnih stvari ter predolgi železniški vožnji prav tako varuje kakor pranja, likanja, odpiranja in zapiranja težkih predalov, poganzanja živalnih strojev, stopanja na stolice, dviganja težkih predmetov in slinih opravil doma.

Nihče naj ne misli, da so ta priporočila premalenkostna in prestroga. Nihče ne ve vnaprej, da li ne obstoji nagnenje do splava. Tei in tej ženski to in to izmed navedenih

opravil ne škoduje, drugim pa utegne škodovati. Ne smemo smatrati za splošno pravilo zadržanje delavk in služkinj, ki jih je utrdilo težko delo in težka življenjska šola. A celo tem neprevidnost med nosečnostjo lahko škoduje.

KDO JE ODKRIL ČREŠNJE ?

V Evropo je uvedel črešnje Lukulus, ki ni bil samo slovit rimski vojskovodja, temveč še bolj znamenit sladokusec. Na svojih pohodih je prišel v ozemlje Punte. Tam je v mestu Kerazu uspevala črešnja, ki ji niti trde zime niso mogle do živga. Lukul je vedno stikal po vsakovrstnih slaščicah, pa se je navdušil tudi za črešnje. V domovini je imel številne palače, podeželska posestva in ogromne vrtove. Tja je presadil črešnjeva drevesa, ki so se navadila italijanskega podnebja, pozneje pa tudi podnebja v Franciji, Nemčiji, Britaniji. Črešnja je že 2000 let naseljena v deželah ob Dunavu.

KONEC INVALIDA KASTORJA

JOŽE KERENCIO

N A D A L J E V A N J E

Predrami ga močen pok. Prisluhne. V zavesti mu vstane jasna misel. Ko vnovič zasliši strel, spozna, da imajo vojaki vaje, tam onstran polj, v gorah. Pod pleči začuti jedko bolečino, misel vrta v globino, potem se vse pretrga ob davno doživetem spoznanju. Kastorju je težko in tesno.

— Aha, že kuhajo! šepetajo njegove ustnice.

Mimo pride ženska s cekarjem v roki, pogleda po Kastorju in hiti dalje.

— Prekleti, prekleti! rohni invalid za njo, da se ženska zdrzne. Ali slišiš, hudiče? Pripravljajo se, da nas bodo klali!

— Saj ni, se smeje ženska, ki je mlada in čedna. Saj ni za vojno!

— Vojno hočejo! kriči invalid in maha s palico. Zmrcvarili so me, ni jim dovolj. Tam, poslušaj!

— Saj ni, se smeje ženska. Zegnanje bo jutri v Marjancih. Sam smeh je je. Odhaja, spotoma se včasih ozre.

— Kaj? Zegnanje? krične invalid. Hipno vstala veselost ga prevzame. Vsaka naslednja misel dobi nov smisel. Seveda jutri bo žegnanje v Marjancih, kakor vsako leto. Popolnoma sem pozabil na to, si govori in poskakuje po jarku.

Z očmi išče po obzorju. Za polji zagleda vas med drevjem in bel zvonik sredi nje.

— Marjanci! Zegnanje, šepče ves srečen. O, sveta mamka božja! To so možnarji! Jaz sem pa mislil, da s topovi streljajo, he-eee-he-e!

Vse mu je tako umljivo in lepo. Tam leže polja, za njimi je vas. Kastor ne pomišlja dolgo. Uredi si malho ter krene na pot med njivami. V hrbet mu pritiska sonce, greje malho in kruh v njej. Tako hodi čez polja bos, ves skromen in neznaten.

Večer je že ko pride v vas.

— Miloščine lepo prosim. Nesrečni vojni invalid!

Lazi od hiše do hiše, kakor zmerom in kakor danes dela mnogo drugih. Gospodine so sitne. Beračev je preveč.

— Moj bog, koliko beračev!

— Lepo prosim, mamka!

Kastor zna biti priliznjen.

— Pa kaj naj vam dam? Ali hočete moke?

— Ne. Jajca, če jih imate ali denar, gundra invalid.

— Potem pa le pojdite! krične so. spodinja. Dandanašnji bi si berač še izbiral!

Invalid Kastor molči. Izogne se psu, ki ga pridržuje otrok. Ko pa meni, da je dovolj daleč, se obrne in izbruhne odurno kletev. Gospodinja zastoče, otrok spusti psa, ki se zaleti, pa se na verigo pripet po zraku prevrže, potem vnovič zažene in zalaja. Kastor pa je že na cesti, izgubi se na vasi, kriči in prosí presunljivo in neugnano.

— Kaj se pa dereš capin? zavpije nanj možki.

Invalid umolkne, neodločeno se razgleduje, nato pa zatarna:

— Capin nisem! Vojni invalid sem. Dvakrat sem bil ranjen, imam prestreljena pljuča, kriči in se razgalja.

Večerni zvon zazvoni.

Moški se prekriza, invalid stori isto in glasno molí. Ko konča, obupano zastoe.

— Kje bi lahko spal?

Potem se oba ozreta k hiši. Na pragu stoji gospodinja in sitnari:

— Karel! Prav čas imaš za pomenke z berači! Vsak capin bo po dvorišču postajal in te mudil.

— Pridem, pridem!

H Kastorju obrnjen pa je začel razgovor:

— Da si invalid, pravič? Tudi mene so v Karpatih ranili. Petnajstega leta pri Gorlici.

— Poglejte! Tu, kaže invalid svoje razrezane prsi.

Gospodar se v mraku nagiba bliže, smrad mu udari v nos, da se odmakne... Invalid pa sili vanj in se raztrgano smeje. Njegovo lice je popačeno in skoro porogljivo.

— Ne kaži! se otresa invalida. Sem že videl. Spal bi rad. Ali kadiš?

— Ne, gospodar! Nikoli ne kadim. Tudi vžigalic nimam, da bi zažgal. Nesreča je, da imam ženo in sedem otrok.

— Kdaj si si jih pa naprtil toliko? se zasmee gospodar, potem umolkne in je ves zamišljen. Slednjč pravi: Pojdi z mano. V senu lahko spiš.

Kastor leze za njim in godrnja. Potem sede na prag, dobi kislega mleka, poje, postaja domač, prosi gospodarja za tobak, ga vsuje v usta in zveči, pripoveduje ves zgovoren, stoka in toži. In ko je že trda noč in je ves truden, ga gospodar odžene na seno.

Noč je mirna in topla, svečan večer pred žegnanjem, od nekoč daleč zamirajoče odmeva fantovska pesem. Samo luči še gore ponekod.

Prideta dva dečka.

— Mama so prosili, da bi povedali, ali je pri vas tak in tak berač.

— Je, pravi gospodar. Kaj bi radi?

— Pri nas je preti, da bo požgal. Grdo je preklinjal atka ni doma, mama se boje.

— Ne! Ta ne bo odidna gospodar in se zamisli ter gre čez skedenj. Ko se vrne, pravi, da Kastor spi ko ubit. Po-vejta mamí, naj se nič ne boji. Ta ne bo zažgal.

Dečka zgineta v noč.

— Bog, kako smrdi od njega, zašepeta žena. S tako rano se klafi vo svetu.

— Veš, podili so nas nad Ruse. Pravil sem ti že.

H. SCHIEBEL: OBISK PRI STARI MATERI (lestrez)

— Molči zdaj o tem. Strah me bo, če ona tiho. In če pomislim na naša fanta!

— Če kaj pride, pojmeta kot vsi drugi. Pojmeta kakor smo šli mi vsi.

— Kdo je izmislil vojno in krakšen smisel ima to klanje!

Gospodar se rezko zasmije začuden ženi, glas razklano odjekne v noč. Odgovora sam ne ve in ga nikoli ne bo vedel.

D A L J E

SLIKAR PETER ŽMITEK

• 26. VI. 1874 + 24. XII. 1935

FR. SKODLAR

ed skupino mladih slovenskih slikarjev, ki so se okrog početka našega stoletja združili in se skupaj borili za nove vzorce v umetnosti, je bil tudi pravkar umrl prof. Peter Zmitek.

Impresionizem, ki že dobro desetletje v širokem svetu ni več pomenjal zadnje novosti, je to družbo mladih umetnikov povezal v namenu, da žnjimi slovenski umetnosti priborijo večji pomen, kakor ga je imela do tistih časov. Seveda je napačno trditi, pa čeprav to naši umetnostni zgodovinarji trmasto trdijo, da se je z nastopom slovenskih impresionistov šele začela slovenska moderna. Tiste in prejšnje čase smo že imeli Šubice, Vesela in Ažbeto. Munkacsy je bil takrat velika moda, Lenbach najmodernejši portretist. Prve mu je pomagal Jurij Šubice, tako da ga je vse občudovalo, v monakovskem Glasplastu pa sta skupaj razstavljal Vesel in Lenbach. Znano je, da je bil Ferdo Vesel takrat že naprej od Lenbacha, ki je ostajal zadaj v svojem rjavem »Sossu«.

Da se je skupina imenovanih mladih slikarjev oprijela impresionizma, ni bilo toliko pripisovati razvojni nujnosti naše umetnosti. S Šubici, Ažbetom in Veselom se je prav za prav končevala doba monumetalnejšega našega slikarstva, pred vsem figuralne kompozicije, mladi slikarji pa so bili izraziti krajinarji. Krajinarstvo kot izrazito slikarsko udejstvovanje je svojo samostojnost započelo že zdavnaj prej, vendar pa mu je ves pomen pridobil šele impresionizem, katerega novega izražanja se je oprijela okrog obrata stoletja takratna mlada, sedaj že stara slovenska slikarska generacija. Bil je to krepak klic po novi moči, luči, zraku in barvi. Proč iz temnih ateljejev pod samo nebo, to je bila njihova parola, čeprav ne vselej brez kompromisov.

Peter Zmitek po svoji naravi niti ni bil kaj impresionistično nastrojen. Potomec stare prusovske rodbine, ki se je priselila v Kropo, se je 1874 rodil kot sin prej premožnih, takrat pa že dokaj obubožanih lastnikov domače železniške industrije. Nič ni kazal izrazitih lastnosti svojih davnih prednikov, razen neke točnosti, ki jo

PETER ŽMITEK

moretno zasledovati skozi vse njegovo pomembno delo.

Slikarsko znanje je šel iskat v Prago, a se je kmalu preselil v Petrograd k Iliji Rjepinu, ki je imel že svoje veliko ime. Kar je pridobil pri tem znamenitem mojstru, je bila trdna podlaga za vse kasnejše delo. Njegova tehnična popolnost se dobro pozna na »Grešnici«, sliki njegovega učitelja, ki je sedaj last Narodne galerije. Nedvomno bi se Zmitek razvijal v tej smeri, ko bi ostal dlje časa v Rusiji. Nasledoval bi dedščino Šubicev, Ažbete in Vesela, se pravi, da bi se razvil v slikarja velikega formata. Povratek v domovino pa ga je zanesel v družino njegovih vrstnikov, ki so visoko vihteli prapore s pri nas komaj takrat novimi gesli. Osební vpliv tovarišev ga je pritegnil vsega v impresionizem. Točnost in solidnost Zmitkova iz njegove narave same in okrepljena v zdravni ruski šoli pa mu je bila za podlago tudi

v tem njegovem novem načinu pojmovanja in izražanja. Razboritost in vitravost mladih impresionistov, ki so zametavali vse, kar je stoletna tradicija čuvala, v njem nista našli godnih tal. Površnosti ni poznal. Poglobljal se je v probleme luči in barve s čudovitó skrbnostjo, tako da je v impresionizmu videl več ko golo hlastanje za novostjo. Bil mu je vse več filozofija, ki jo je pisal s čopičem in barvami. Izbor njegovih zrelih del je med najlepšimi, kar je zmogel slovenski impresionizem. Da v kasnejših letih ni ostajal na tej višini, je mnogo krivo razočaranje nad svojimi tovariši. Poslednja leta je preživljal daleč od vsake slikarske družbe. Njegova občutljiva narava, plemenit značaj in odlične manire mu niso dovoljevali, da bi se spuščal v kakršnekoli osebne spore. Vendar se je kljub neki užaljenosti, ki je bila značilna za poslednja njegova leta, vestno udeleževal vseh razstav doma in zunaj. Še pred nekaj leti je na veliki domači razstavi dominiral s svojimi krajini, najlepšimi umetninami med razstavljenimi. Njegovo delo bo ostalo za vselej značilno za slovensko moderno slikarstvo, med najdognanejšim je, kar je ustvarila slovenska umetnost v preteklega časa.

Pred par leti so Petra Zmitka upokožili. Več ko dve desetletji je bil profesor risanja na ljubljanski realki. Kako rad bi še vzgajal mladino, ko bi mu to še dovolili, je vedel le malokdo, saj ni nikder nikomur ničesar očitati, niti se pritoževal. Vse prerahločuten je bil v svojem obnašanju.

ČETVERONOGI „ŽELEZNIČARJI“

Danes imajo nemške železnice v službi armadico nad 800 psov, ki so vsi dresirani in deloma vzgojeni v posebnem zavodu. Tega je osnovala Deutsche Reichsbahn v Röntgentalu pri Berlinu.

Nemška vojska si je že pred dobrimi 50 leti privzela te dragocene pomagače. Železnici se ni tako mudilo. Prve pse so pričeli uporabljati za stražo pri zalogah 1. 1910, uradno pa so jih sprejeli v uporabo šest let pozneje. Središče za dresiranje pa so zgradili 1. 1920. Vaje trajajo povprek 2 meseca. Potem jih vzamejo s seboj uslužbeni, ki morajo vedno z njimi hoditi, tako da se dodobra spoznajo. Dvonožci se nato vrnejo na zvonjavljani tečaje.

V Röntgentalu se izuči okoli 200 psov na leto. Kupujejo se v vajo pripadniki šestih plemen: doberman,airedale, rottweiler, boksar, veliki gobčar (Schnauzer) in nemški ovčar. Poslednji je najbolj zastopan od vseh. Učenci napravijo celo vrsto preizku-

Od tistega časa se je še bolj posvetil svojim načrtom, delal je za prof. Schmidta v graški muzeji in se mnogo ukvarjal s kinologijo in lovom, ki je bil vse življenje edino njegovo veliko razvedrilo in veselje, ki si ga je privoščil. Vsa ta leta do svoje smrti je bil marljiv sodelavec »Življenja in sveta«. Pogostokrat je prihajal v uredništvo, prinašajoč članke, risbe in ilustracije. Še kratko pred smrtjo je prišel. Domov pa se je vrnil že utrujen in izčrpan. Dobro leto prej je iskal zdravja v Rogaški Slatini, za tem pa v Laškem. Nihče ni pričakoval, da ga bo zdelalo. Bolezni na ledvicah se je pridružila še udnica. Ležal je doma v hiši na Napoleonovem trgu v sobi poleg ateljeja, v skrbni negi svoje sestre. Bistrega duha do poslednjega diha se je razgovarjal o svojih novih načrtih in nedokončanih delih. Z močno slab, je še vedno delal na spisu za »Življenje in sveto, v katerem je nameraval jasno in nepristrano oceniti svojo dobro, delo in življenje slovenskih impresionistov in teh pomen za razvoj naše umetnosti, kar je nameraval dokončati kaj, ko bi za daljši čas smogel iz postelje. Poslednji dan, ko so ga z divana prenesli zopet v posteljo in mu hoteli s senčnikom zaščititi luč, se je temu upiral: »Pustite to! Jaz hočem luč, jaz ljubim barve, zrak...«

Nehal je, kakor bi ugasnil plamenček sveče. Nepričakovano, brez napore, brez smrtnega boja, tiho in zase, kakor je živel poslednja leta. Upanje na novo delo in polno lepih načrtov je vse, kar je ponesel s seboj, nam pa je zapustil toliko lepih del, ki ga označujejo za umetnika, pomembnega za našo kulturo.

šenj: po teh se izločijo vsi, ki nimajo popolnega ravnovesja v svojem življenju.

Po navadi se izurijo železniški psi za eno samo delo. Eni so nočnim čuvarjem v obrambo, stražijo blagajne in dragocenosti v vozeh. Drugi nadzirajo strehe in spodnje dele kakor tudi notrino dospelih vagonov. Nekateri so sledniki, potem zopet takšni, ki spremljajo progovne čuvaje in z njimi prehodijo svojih 50 km v 9 urah službe.

Nadzorstvo, ki ga opravljajo kužki, prihrani železnicam milijone mark na leto v raznih panogah. Vzdrževalnina — nakup in vajo odštejem — pa zahteva le smešne stroške.

J. D. T.

KONZERVIRANJE CVETLIC

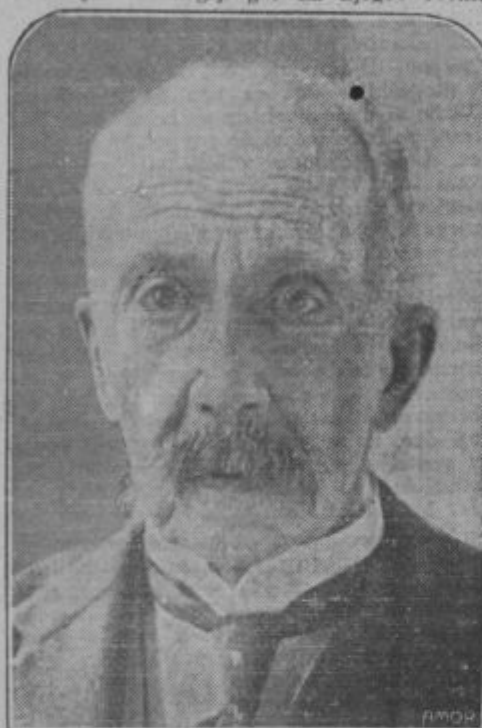
Svežim cveticam se lahko delj časa ohrani naravna barva in podoba na ta način, da se pomočijo v vodeno razredčeno raztopino metilove celuloze. Od te kopeli ostane na cvetlicah tenka, popolnoma prozorna prevlaka, ki jih ščiti pred glivami, plesni in pred bakterijami. Ta način konzerviranja se seveda lahko uporablja tudi za vse druge rastline.

IZ LITERARNEGA SVETA

CHARLES RICHEL

(1850 — 1935)

Nedavno je preminul popoln človek, vzoren Evropec kakor Goethe, Ch. Richet, potomec stare družine znanstvenikov. Mnogo odkritij v fiziologiji gre na njegov rovaš.

Charles Richet

S Postierom si delita čast, da sta zasledila anafilaksijo: strup vetrnice ali živega cvetja (aktimija) je vbrizgal psu; po drugem vbrizgu pa žival ni bila odpornjša, temveč slabša in je lahko poginila. Ta pojav, ki se zdi nasproten cepljenju, je vzbudil osuplost med zdravniki in povzročil celo vrsto razprav, ki pa še niso izčrpale predmeta. Richet je za svoje delo prejel Nobelovo nagrado (1913.) in sedež v Znanstveni akademiji (1914.).

Raziskoval je dalje živalsko toploto. Po njegovem je delovanje živčnega vozla v hrbtenjači (bulbe rachidien) tisto, kar vzdržuje stalnost toplote v telesu po koži nem in pljučnem dihanju. Razložil je pomen drgetanja. S Hagriotom je izumil novo mamilo, kloralozo, s katerim je izločal bolečine pri seciranih živalih. Potem zdravljenje božjasti in dieto proti sušici; uživanje surovega mesa. Proučeval je, koliko se mikrobi privadijo antiseptičnim pripomočkom. Richet je čudovito dosti delal v področjih, ki nimajo nobenega stika s fiziologijo. Vsa-

ka stvar ga zanima. V svojih »Souvenirs d'un physiologiste« priznava to svojo bolezen: ljubezen do novotarij. Tako spada med pionirje v aviaciji. Ze l. 1888. je s Tatinom naredil poizkus z leteličim strojem, ki je napravil 875 m dolgo pot v ravni črti. L. 1904. je zgradil večji model. A ko je zvedel za prve uspehe bratov Wrightov v Ameriki, je pustil podjetje. Čigar veliko bodočnost je bil zaslutil. Čisto na drugem koncu od mehanične vede se je ogreval za psihične raziskave. Ojunačil se je, da je napisal »Traité de métapsychique« in ga predložil v Znanstveni akademiji (1922.). Marsikak njegov tovariš bo hotel danes vreči Noetov plašč na to razpravo. Po krivem, kajti Richetu je bilo največ do metapsihike, poskusne vede. Stokrat je poudarjal, da je spiritizem atotnost, a da so telepatija, jasnovidnost, telekinetizacija tako jasna dejstva kot padanje teles ali mišično krčenje. Žilavo se je boril proti predsodku, ki ovira mnogo znanstvenikov, da bi resno pretresali te čudne pojave. L. 1935. je izdal knjižico »Au secours!« (Na pomoč!) v prospeh lepim idejam, ki jim pravimo: svoboda, resnica, znanost, pravičnost, mir. Rad je slišal, če so mu rekali pacifist, miroljub. Dobro je znal spajati kult obče človeške domovine in ljubezen do Francije. Ta apostol esperanta, vesoljnega jezika, izvrstno obvlada svojo materinščino in jo šteje za najlepšo govorico; da si oddahne od znanstvenih raziskav, zлага verze in tragedije.

A. D.

PAUL BOURGET

(2. sept. 1852 — 25. dec. 1935)

V prvih urah božičnega dne je preminul starosta francoskih književnikov. Doma je bil iz Amiensa, šolal se je v Parizu. V javnosti je nastopil s tremi snopiščji verzov, sodeloval pri Parlamentu, nato pa prešel v Journal des Débats, kjer je pokazal svoje zmožnosti z vrsto kritičnih člankov, zbranih pozneje v knjigi Essais. Études et portraits, Études anglaises.

Med l. 1884 in 1890 se je razodel kot prvovrsten pripovednik, za Stendhalom močster dušeslovnega romana: Kruta ugan-ka, Zločin iz ljubezni, André Cornélis (Hamletov položaj v sodobni duši), Laži (ljubezen svetovljanke in ljubezen malopridnice), Učenec, Ženako srce. Te prve knjige so dosegle tolik uspeh, da mu že same po sebi zagotovijo častno mesto v sodobni slovenski zgodovini. Bourget pa ni nehal delati vse do zadnjih dni. Tako ima v svoji petlazi skoraj sto romanov, od katerih smo dobili v pričetku tega stoletja v slovenskem prevodu Razpoko (Un divorce) in med svetovno vojno Smisel smrti (Le Sens de la Mort). Kot tretji prevod omenim Skrivnosti

erca. V gledališču so igrali njegovi drami *Izseljenec* in *Tribun*, zagovor družine, o katerem sem poročal 1911 v Lj. Zvonu. Poslednje njegovo delce, ki sem ga prečital, ljubezni *Louvetaux* (volčiči), je zajelo iz skavtskega življenja.

Paul Bourget

Bourget je uvedel v roman psihologijo, poglobil jo z znanstveno metodo; zapletek dejanja ga manj privlači nego ubranost ali duševno stanje njegovih oseb, pripadajočih iz večine najvišjim slojem. Učenec Hipolita Taine-a se je obrnil proti svojemu učitelju v romanu *Le Disciple* (1889), čigar glavni junak Adrien Sixte je Taine sam. Ali pa je tak znanstvenik odgovoren za to, da kak malopridnež iz njegove teorije potegne nesmiseln praktičen nauk? Ako potrdimo to domnevo, smo obsodili vsak umski napor, vsako filozofsko raziskovanje. Kdor prizna podlago, na kateri stoji »Učenec«, mora priznati še Biblijo za nevarno delo. Treba bi bilo le pokazati, da se je tu ali tam kaka nedolžna duša mogla pohujšati ob tem ali onem prizoru, n. pr. ob Lotovih hčerah. Pri tej priliki smemo ponoviti znani paradoks: slabih knjig ni, pač pa je dosti slabih čitateljev. Izmišljenega Adriena Sixta lahko obsepamo z grajo. Kaj bi pa rekel Bourget sam, če bi mu kdo javil, da se je na marsikakem mestu njegovih umotvorov resno vznemirilo dolga čitateljstva, n. pr. ob njegovi *Physiologie de l'Amour*?

Poslej se je Bourget bolj in bolj zavzemal za krščansko rešitev raznih problemov. V politiki je bil za monarhijo. Njegove zasluge: boj proti diletantizmu, proti pretiranemu na-

turalizmu, proti nihilističnemu determinizmu. Pa tudi če mu vselej ne pritegneš — spoštovanja mu ne moreš odreči za njegovo vtrajno in dosledno obravnavanje npravnostnih zadatkov.

L. 1894 je stopil med nesmrtnike v Francoski Akademiji. Po poklicu je bil ravnatelj muzeja v Chautillyju. Bil je »grand-officier« Častne legije in L. 1930 mu je Institut podelil veličko nagrado Osmiris. A. Debeljak

NOVE KNJIGE IN REVIEJE

Uredništvo je prejelo:

»LJUBLJANSKI ZVON« LV, št. 12. Zadnji zvezek 55. letnika priobčuje na uvodnem mestu T. Šifrerja člančič »Dr. Ivan Prijatelj — šestdeset let«. Pripovedništvo zastopata M. Jarc z »Dekletom iz uradniške družine« (Jarc je napisal že boljše stvari in v čistejšem jeziku nego je ta pristiljeno revolucionarni feljton) in A. Ingolič z nadaljevanjem svojevrstnega romana »Zemlja in ljudje«, ki se bo končal v prvih številkah prihodnjega letnika in ki bo na pomlad izšel z drugim nenatisnjenim delom kot posebna knjiga v neki mariborski založbi. I. Brnčič končuje za zdaj svoje »Razgleda v prozi« z dokaj subjektivno oceno literarnega dela Miška Kranjca, ki bo nedvomno vstvarjal še nadalje ne glede na to ali ono »dogmatizirano« kritiko. Vezano besedo zastopa M. Klopčič z »življenjem in smrtjo Johannessa (!) Dobblingerja«. Fr. Kidrič končuje svojo razpravo »Prešernova podoba in naši umetniki«, kateri so priložene razne pesnikove slike, ki pa nitj ena po avtorjevih dognanjih ne kaže resničnega Prešerna. K. Dobida poroča o slikarskih razstavah, M. Lipovšek pa o koncertih. V rubriki Kritika je pislo odmerjen prostor dr. A. Debeljaku za važno recenzijo novega Slovenskega pravopisa, ki se ga bo odslej držal Lj. Zvon z upoštevanjem živega, tvornega jezika leposlovcev in izprememb, ki jih bodo predlagali kritiki, če jih bo osvojila nova redakcija Pravopisa. Izmed ostale vsebine rubrike bodi omenjen pozitivni prikaz dr. A. Ocvirka Kidričeve Zgodovine slovenskega slovstva in urednikov obračun z delovanjem Slovenske matice o priliki J. Žigonovega »Velikega pisma slovenske duhovne združitve«. V rubriki Drobni odgovorja pisatelj dr. Ivo Šorli svojim kritikom glede »Blodnih ognjev« in končuje: Vem, zapeljivo je neznanemu zdelati znanega, ker čez noč sam znan postane, toda to še ni dovolj vzroka za tako kruto preganjanje starih kristjanov. — Kakor »Sodobnost« tako tudi »Ljubljanski Zvon« ni prinesel ob zaključku letnika nikakega posebnega programa z navedbo avtorjev oziroma del v novem letu. Urednik apelira na zvestobo naročnikov, pred katerimi naj bi revija izpolnila svojo življenjsko odgovornost »le tedaj, kadar bodo objavljeni prispevki, bodisi umetniški ali znanstveni«.

pridevnikom in prid. zaimkom: enakšen, kakšen); kuharica 107 — delavnica in delavnica 41; igravec 73 — hiravec 69 (dasi imamo pridevnik igrav *kakor* hirav); meeting, sujet z *izvirnim*, bifé, biró nivó s *slov.*, budžet z *mešanim* pravopisom; žanr ali genre; Anglež ne izgovarja niti sviter 240 niti séndvič 218 niti Gladston 60, čisto poljsko mesto Brześć Litewski pozna »Pr.« le pod ruskim imenom Brest Litovsk (prav: Litóvsk); **) Češki import čtivo bi moral dobiti št —, ako naj ima domače lice (sicer pa zadostuje berilo-ivo).

Beseda génétiv (59) naj se glasi genítiv, ker je (kakor imena drugih sklonov) izvedena iz trpnega deleznika: genítus (prim. vocatívus, accusatívus — iz vocatus, accusatus...) in ni povoda, da bi se izvirni akcent premaknil za 2 zloga nazaj. Enako je prav: akuzatíiv, ne ákuzativ (5). Zmota je, če nas »Pr.« uči (str. 166), da je pásiven = trpen v slovn. pomenu (=trpen), pasíven pa = zadolžen, nasprotje pojma aktíven. V obojnem pomenu se mora seveda naglašati pasíven (lat. passívus!) Če bi bila v »Pr.« beseda aktíven, bi se najbrž enako razločevalo: bilanca je aktívna, oblika »pišejo« je áktivna. To je iz trte izvito.

**) »Pr.« ima obliko Brest Litowsk, ki ni ne poljska ne ruska, kajti poljsko bi bilo Litewsk, rusko pa Litovsk, ker ruskih besed ne transkribiramo z »w«. Uradno se danes imenuje kraj Brześć nad Bugiem. (Op. ur.)

Na str. 296^a v. 12 od sp. mora stati: na zlogu nam. na zloga. 296^b v. 16 od zg. izgovarjave namesto izgovorjave 296 v. 29 od zg.: je pa samostalni^k nam.: je samostalnik. 296 v. l. od sp. morajo torej nam. morajo tudi. str. 297^a v. l. od sp. i za vulg. išias nam. je vulg. išias str. 297^b v. 16. od sp.: z znakom s nam. z znakom. str. 297^b v. 33. od sp. (vse razen prvih 8 črk je izpadlo; v rkp je stalo približno: »tisko naj bi se ne smel sklanjati«).

Na str. 306^a v. 22: ime je nam. ime str. 306^a v. 20. od sp.: ali »pri... nam. »pri... str. 306^b v. 21. od sp.: »pri besedi kandelaber pa ni izvedenke kandelabrské nam. »pri besedi kandelabrské str. 307^a v. 12 od zg.: kratko in malo nam.: kratko ne malo str. 307^a v. 25 od zg.: + livarstvo nam. slikarstvo. str. 307^b v. l. od zg.: apolonično nam. apolonično. str. 307^b v. 23. od zg.: sinonimno nam. sinomimo.

L. Košťál.

TEHNIČNI OBZORNİK

V Ameriki so iznašli dodatno pripravo k šivalnemu stroju, ki je zelo praktična. Priprava obstoji iz električnega likalnika v obliki gobca, ki je pritrjena nad ploščo šivalnega stroja tik za šivanko. Izgotovljen šiv spodrsne kar pod likalnik, ki ga v trenutku zlika.

Francoski iznajditelj, ki spretno prikriva javnosti svoje ime, je bil nedavno predvajal Akademiji znanosti v Parizu nov postopek za posnemanje 'n repro' dukcijo plastičnega filma. Upajmo, da bo vsaj ta izum, ki se je baje sijajno obnesel, popolnejši od enakega ameriškega izuma ter si bo v doglednem času vtril pot v prakso.

Na Renu so nedavno izročili prometu vlačilec, ki je opremljen z dvema Diesellovima motorjema z učinkom po 350 konjskih sil, ki jih naj le v izrednih primerih žene nafta. Običajno ju žene namreč generatorski plin, ki ga proizvaja posebna peč za vplinjenje koksa. Rezultate, ki jih bo dal ta nov ladijski tip, zasledujejo tehniki z velikim zanimanjem.

Ležišča rjavega premoga niso povsod enako bogata. Ležišča v Sloveniji bodo zadoščala le še 500 let, ležišča v Bosni pa nad 2000 let. Zanimivo je k temu omeniti, da bodo rudna nahajališča premoga v Nemčiji izčrpana že po preteku 400 let.

V Rusiji so otvorili letos zračno progo med Moskvo in Sverdlovskim (Zap. Sibirija). Zanimivo je, da bo na tej redni progi obratoval zrakoplov s prostornino 20.000 kubičnih metrov.

Iz ogromne »Podpore za delo« v USA, ki bo na pr. zadoščala za dograditev največjega jezusa na svetu (ob reki Coloradu), bodo zdaj pričeli z gradnjo prekopa na polotoku Floridi. Prekop naj bi opazno skrajšal morsko pot med Atlantikom in Mehikanskim zalivom. Za delo, ki naj bi spremenilo Florido v otok, so določili že 200 milijonov dolarjev.

Precejšen prihranek na prostoru in teži pri prevozu namanjenemu pivu so dosegli Američani z uvedbo konzerv iz kositra. Z uvedbo konzerv za pivo bo seve cvetela tudi industrija cinkove pločevine.

Prekop Volga—Moskva, ki ga pravkar grade, bo dolg 128 km in širok 86 metrov z izkoristljivo globino 5 in pol metra. Dvigalni bazeni ob zatvornicah bodo imeli površino 30 x 30 metrov. S tem prekopom, ki bo predvidoma končan leta 1937, bo dobila Moskva zvezo z Vzhodnim Severnim ledenim in Kaspijskim morjem.

K deželam z največjim telefonskim omrežjem spada Švedska, kjer je 241.000 telefonov in naročnikov; na 100 prebivalcev: 8,811

F I L A T E L I J A

Naklada znamk s pretiskom
»Jugoslavija«

Znamke prve beograjske izdaje, ki so dobile pozneje pretisk »Jugoslavija« v latinici in cirilici, bomo dobili že drugo leto v škartu. Da bodo naši filatelisti poznali vrednost posameznih znamk, objavljamo številke naklad:

Frankovne znamke:

0.25 din	5.665.823 kosov
0.50 »	7.796.769 »
1.— »	3.133.243 »
2.— »	256.046 »
3.— »	1.194.432 »
4.— »	1.103.479 »
5.— »	935.276 »
8.— »	145.435 »
10.— »	614.338 »
15.— »	92.999 »
20.— »	284.138 »
30.— »	267.049 »

Portovne znamke

0.50 din	878.036 kosov
1.— »	520.690 »
2.— »	788.713 »
5.— »	443.723 »
10.— »	161.913 »

Na škartu bo zlasti dvadinaških znamk prav malo, ker so jih filatelisti kupili večino ob izidu. Malo bo seveda tudi znamk po 15 dinarjev. Zato bo treba nanje paziti.

Ostanki teh znamk so bili oficijelno sicer sežgani, vendar pa smo jih dobili še pred dvema. mesecema na pismih. Na kakšen način, si ne vemo razlagati.

Tomislavove znamke na spremnicah

Med letošnjim škartom so dobili filatelisti zelo mnogo Tomislavovih spominskih znamk. Zanimaj nas, kako je do tega prišlo. Te znamke so bile namreč izdane kot dobrodelne in so se prodajale s pribitkom, na spremnicah se pa ta pribitek ni plačal. Tako so bili torej spet oškodovani filatelisti, ki so nakupili precej teh znamk ob izidu in morali plačati pri celotni seriji dva dinarja pribitka. Poštno upravo bi prosili, da nam pojasni, kako so prišle te znamke na spremnice.

Znamke brez gumlja

Take znamke misli izdati Belgija. Tiskane bodo namreč na nekem posebnem papirju, ki se trdno prilepi, če ga zmočimo. Na takem papirju so bili že tiskani larski privatni propagandni kolekti za zatiranje jetika.

ZA LJUBITELJE CVETLIC

Cvetlice v januarju

V poznem jesenskem času, ko je postajalo zunaj že neugodno, smo začeli spravljati naše rastline, prijateljice naših stanovanj, ki so za mrzle dneve prav tako občutljive in še bolj nego mi, z oken, balkonov in iz vrta v varnejše prostore v stanovanju, v klet. V klet pridejo »trše« rastline, kakor jih imenuje vrtnar, tiste, ki jih ne pobere vsak hlad, a jim seveda občuten, trajen mrzla tudi ne do dobro.

Tu stojte sedaj v mešani, večinoma stisnjeni družbi. Nad vsemi so oleandri z do'ginji, vitkimi vejami, lavorji, avkuba, aspidistre, hortenzije, juke, agapante, amariije, ki jih vidimo v njihovih loncih ta čas samo še kot debele čebule, pelargonije, fuksije in kakor se vse še imenujejo.

Vse te rastline so pozimi v nekem mirujočem stanju, to se pravi, da jim v tem času telesa ne smejo rasti. Zato jim prilivamo samo toliko, da jim korenine ne usahnejo in ostanejo žive. Zemlja, v kateri tiče, pa ne sme biti tudi nikoli suha kakor puščavski pesek. In kadar jim damo vode, jim je moramo dati toliko, da se lahko temeljito napijejo. V večini kleti bo malo pretoplo za vse te rastline. 3 do 6 stop. C. bi bila prava temperatura. Če je višja, tedaj odprimo v dnevih brez hudega mraza okno. Sveži zrak de našim prijateljicam prav tako dobro kakor nam samim, a če dobe premalo zraka in diši v klet po plesni, tedaj je nevarno, da jim posebno zašišni delj segnijo. Če stojte predaleč od okna, tedaj skušajo

rasti proti svetlobi in delaajo dolge, tenke poganjke. Če je pretoplo, tedaj si domisljajo, da je pomlad že tu in si omisljajo prav tako tenke, bojne poganjke, ki jih je treba spomladati vendarle spet odrezati. Obiščimo jih od časa do časa v kleti in pogledjmo, kako je z njimi, odstranimo jim pred vsem vse trohneče dele z gladkim rezom, ki ga potresemo z lesnim ogljem v prašku. Kdor svojih rastlin v kleti ne obiskuje ali pa le redko, naj se ne čudi nad njihovim stanjem spomlad.

R A D I O

Najsamotnejša radio postaja na svetu je Vio, Willis Isleta Radio, katera leži na 300 kilometrov od avstralske obale oddaljenem koralnem otoku. Vodita je dva uradnika, ki prejemata hrano dvakrat na mesec. Postaja je zaradi svoje osrednje lege v prosluli ciklonski pokrajini izredno važna za morjeplovbo vzdolž Avstralije.

Veleoddajalci še vedno niso tehnično dovršeni; treba jih je zategadelj še razmeroma mlade izboljšati. Osrednja naloga izboljšavanja obstaja v primerih, ko ni v načrtu povečava postajne kapacitete ali jakosti izžarjene energije, v spopolnitvi elektrooskiskih krmilnih cevi in antene. Velike elektronke, ki jih hladi voda in po katerih se pretaka energija 300 kilovatov, so namreč v poslednjem času povsem prevladale majhne cevi, ki so jih uporabljale tudi večje postaje. Zmogljivost novih cevi zveča namreč opasno gospodarnost celotne postaje. Predelava antene pa je večinoma posledica naslednjih izkustev: v določeni razdalji od oddajne postaje se oblikuje območje, v katerem je sprejem v mraku in temi zelo slab. To dejstvo je brezdvomno znano slehernemu radioposlušalcu. Povzročitelj tega nedostatka je interferenca (medsebojni vpliv) med stalnim ali neposrednim valom in »prostornim valom« valom, ki nastane po odboju neposrednega vala v višjih plasteh ozračja. Močnejše v tem območju so opazne v iznakaženem zvoku in v naglih menjavah jakosti zvoka, zaradi katerih je včasih sprejem povsem nemogoč. Z novo oblikovanimi antenami je možno v precejšnji meri zmanjšati kvarno izžarjenje v navpični smeri, ter tako posredno zmanjšati prostorne valove. V poslednjem času so opremili z novo anteno veleoddajalec v Lipskem. V to svrhu so zgradili 150 m visok antenski stolp iz lesa. Z njim so območje slabe oddaje, ki se je pričelo v oddaljenosti 80 do 100 km od oddajalec (razdalja zavisi od geoloških prikljk med oddajalcem in sprejemno postajo) izrinili za 20 do 30 km. Opazen je povečšek šele tedaj, če si ogledamo površino, ki jo je obvladala postaja pred preuredbo in ki jo obvlada sedaj. Prej je obsegalo antensko območje 30.000, sedaj pa obsega nad 50.000 kvadratnih kilometrov.

PRAKTIČNE NOVOTE

Bencinska pečica za avtomobiliste

Pečica, ki jo vidimo na sliki je izredno praktična novost za avtomobiliste, ki se pozimi boje mraza v svojih garažah. Urejena je na kurjavo z lahkim bencinom, torej, ne s tistim, ki se toči na običajnih bencinskih črpalkah in je zelo ekonomična v obratu. Najprvo se z gorilnim špiritom segreje na primerno temperaturo, pri

kateri se začne razvijati bencinski plin, potlej pa se sama prav enakomerno kuri naprej brez vsakega nadzorstva. Pri majnem modelu zadostuje pol litra bencina, da drži pečica 18 do 20 ur temperaturo ca. 500 stopinj C. Peč ne gori z odprtim plamenom, marveč se notranje segreva azbestni plašč, ob katerem se ni bati, da bi se v sosesčini kaj vnelo. Tudi glede eksplozije je pečica popolnoma varno konstruirana in jo oblastva brez omejitev pripuščajo v vseh prostorih.

N E K A J Z A V S E

Med 5831 učenčki prvega razreda osnovnih šol v Berlinu je zdravniška preiskava našla 51 otrok z organskimi srčnimi napakami, v 19 primerih so bile napake podedovane.

Kajenje v spalnici je velik greh zoper sebe in druge osebe, ki spijo v njej. Vso noč morajo potem vdihavati dim in se izpostavljajo popolnoma brez potrebe stanju zastrupitve, čeprav ne težke.

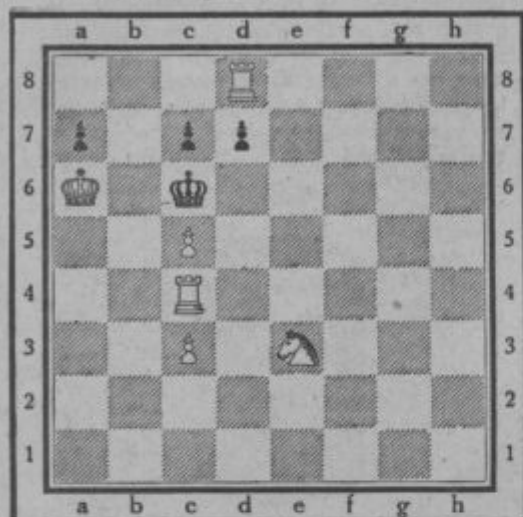
Zoper krče v primerih migrene, epilepsije in pod. si pomagamo tako, da se popolnoma odrečemo alkoholu, zmanjšamo porabo kuhinjske soli na minimum in spravimo iz telesa čim več tekočine (zadnimi dnevi postom, pripomočki, ki povečujejo izločevanje seči t. d.). To se da napraviti posebno dobro v primerih, kjer nastajajo epileptični in migrenski napadi v določenih presledkih (n. pr. med menstruacijo). Nekoliko dni pred pričakovanim napadom prič nemo po zgornjih navodilih.

Problem 143

Gunar Anderson

>Svenska Dagbladet septembra 1935

Mat v treh potezah

Rešitev problema 142

1. Tg1 - g7, Kf4 - e5; Tg7 - e7+, Ke5 - f6 (a);

2. Lf2 - h4 mat; 2... Ke5 - f4 (b); 3.

Lf2 - e3 mat;

2... Ke5 - d5 (c); 3. Lb1 - e4 mat.

ZA BISTRE GLAVE

192

Če pomnožim svoj rojstni dan
Če pomnožim svoj rojstni dan z 2, je
dejal Tonček, nato prištejem 5, pomno-
žim vse to s 5 in dodam še število meseca, v
katerem sem se rodil, dobim rezultat 100.
V katerem dnevu katerega meseca se je
Tonček rodil?

Rešitev k št. 189-

(Posebni virtuozi)

Vsi!

Rešitev k št. 190

(Lovčeva kupčija)

Lovce je prejel pet zavitkov nabojev za
kunjo kožo.

Rešitev k št. 191

(Vožnja naprej in nazaj)

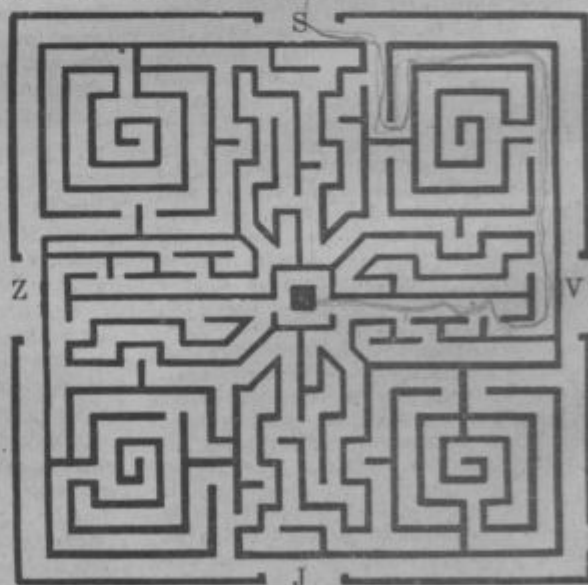
Prijatelj je stanoval 30 km od avtomobi-
listove vile.

REŠITEV NOVOLETNE KRIZALJKE

Selasie Haile, Iberoide, lake, inoi, vlas,
Senj, e.e. (errors excepted), do, slana, ol-
kop, tu, isteje, ti, ej + oje, obsej, ra, Asmā-
ra, na! — Silvester, Lika, Abesinija, se
Ir. e.o. (ex officio), hi, Addis Abeba, lene,
Etiopija, aleluja, ondoten, Ases, o + jor.

L A B I R I N T

Daleč od prometa si je dal
neki čudek napraviti park po
svojih načrtih in sredi njega,
popolnoma skrito v zelenju,
eremitažo. Vse poti, ki vodijo
sem in tja po načinu labirin-
tov, so odprte, omejene le z
visokimi, neprodornimi živimi
mejami. Radovedneži, ki so
slišali o čudaku, stopajo pri
ogledovanjih po teh poteh sem
in tja, pa zaidejo bodisi v za-
gate ali pa nenadoma spet do
izhoda. Tu vidimo načrt tega
labirinta. Katera bi bila prava
pot do eremitaže?

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ŠT. 3126 — UREDNISTVO NACELNO
NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4.—,
po raznašalcih dostavljena Din 5.—